

Німецько-українсько-російські зустрічі молоді:

Можливі, але як?

Воркшоп-обговорення – Берлін, 5.12.2016

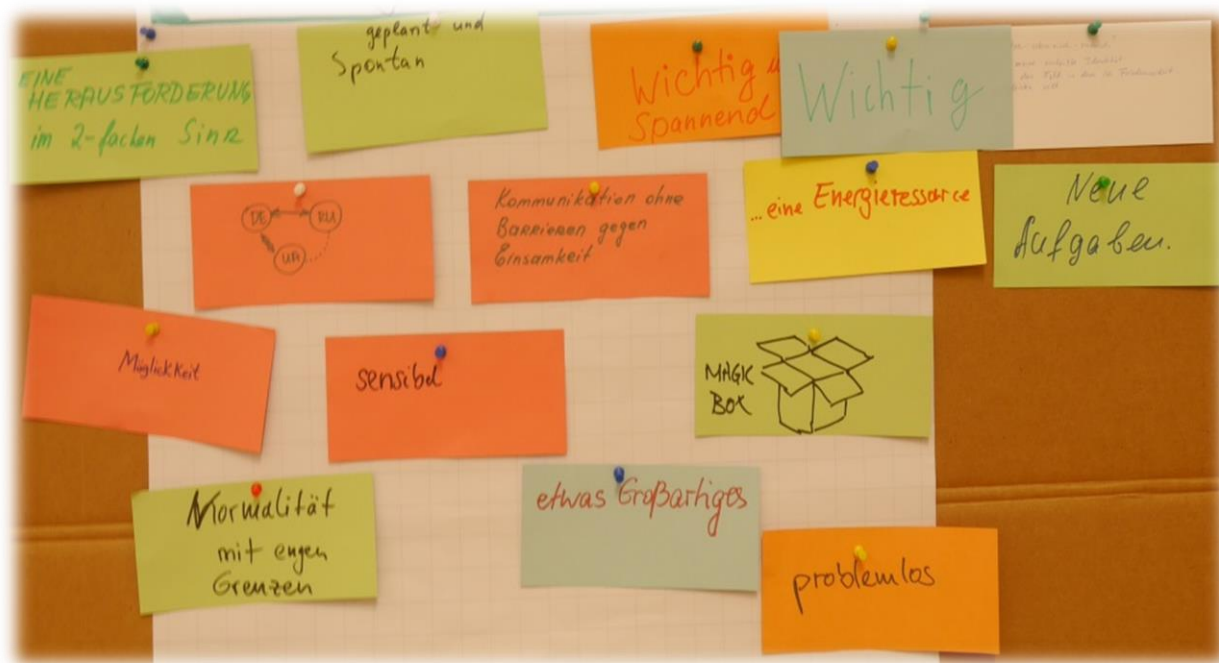
З 2014 року Фонд «Пам'ять, відповідальність та майбутнє» (EVZ) за підтримки Міністерства закордонних справ та Фонду ім. Роберта Боша здійснює Програму німецько-українських зустрічей молоді „Meet up!“. Досі було реалізовано 100 проєктів. 14 проєктів зробили можливою також і участь молоді з Росії. На тлі конфлікту в Україні та пов'язаної з ним напруги в російсько-українських відносинах від самого початку в трінаціональних зустрічах очікувалися перешкоди, складнощі, але разом з тим і можливості.

5 грудня 2016 року Фонд «Пам'ять, відповідальність та майбутнє» запросив співробітників та співробітниць цих проєктів на 4-годинний семінар в Берліні. Мета полягала в тому, аби провести перший обмін досвідом, інформацією, пропозиціями та порадами, а також задовільнити потребу в дискусії і дізнатися про пропозиції до Фонду EVZ.

У семінарі взяли участь 15 людей, серед яких – співробітники проєктів, представники Фонду EVZ, співробітниця Інституту управління конфліктами (ІКМ; Віадрина, Франкфурт (Одер)), а також модераторка.

Загальний настрій

Спочатку всі учасники доповнили речення «[Німецько]-українсько-російське в проєкті це – ...»

- виклик у двозначному розумінні; сплановане та спонтанне; важливе та захоплююче; важливе; комунікація без перешкод проти самотності; ресурс енергії; нові завдання; можливість; чуйно; магічна коробка; нормальність з тісними межами; щось чудове; без проблем.

При цьому позитивні асоціації – потенціал, можливості, мотивація – виявилися такими, що переважають.

Обмін досвідом: проблеми, методи вирішення, поради

Отримання візи

Одна з перших проблем, що була названа організатор(к)ами проектів, полягала в тому, що українським учасникам/кам не раз було відмовлено у візі, незважаючи на те, що проекти фінансуються за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини. Причина відмови була при цьому незрозуміла.

Організатор одного з проектів зазначив з цього приводу, що в певних випадках (наприклад, в осіб вільних професій або безробітних) можливі сумніви з приводу повернення. Однак, чітко зазначені дані щодо часу перебування та статусу особи в країні за місцем проживання можуть усунути цю проблему.

Учасниці/ки поскаржилися на відсутність молодіжно-політичної угоди між Німеччиною та Україною (яка існує між Німеччиною та Росією), яка могла б полегшити процес подачі на отримання візи.

2

Місця зустрічей

Можливість провести першу зустріч в рамках проекту "Meet Up!" в Німеччині – у трінаціональному контексті на «нейтральній території» - особливо підкреслювалася через свою важливість та особливий потенціал програми.

Одним з ключових виявилось питання про можливість проведення зустрічі в (Західній) Україні.

До цього питання були наведені такі конкретні приклади:

- А) Поїздка в Україну молодих учасниць/ків з Росії не відбулася через заперечення батьків і вчителів, які побоювалися ситуацій, в яких учасниці/ки могли б зустрітися з ворожістю та ненавистю по відношенню до себе.

- В) На початку іншого проекту всі учасниці/ки були готові їхати в Україну (Рівне). Пізніше деякі учасниці/ки з Росії піддалися сумнівам з приводу поїздки, і для них була знайдена заміна. Однак, після погроз можливих націоналістів зірвати зустріч, лише деякі російські учасниці/ки були готові до поїздки.

Згідно з оцінками організаторок/ів проектів шанси провести зустріч в Україні зростають – завдяки вдалому попередньому досвіду контактів, поступовому зміцненню довіри та ретельній підготовці. Також була відмічена підвищена зацікавленість серед учасниць/ків проектів до вибору привабливого місця проведення (наприклад, Київ на відміну від менш відомих міст). Питання про те, чи зручніше проводити зустрічі в місті або ж в сільській місцевості, має, у свою чергу, розглядатися в залежності від цілей проекту (як, наприклад, зустрічі з експерт(к)ами або розвиток інтенсивної динаміки в групі).

Можливі конфлікти в рамках німецько-українсько-російських зустрічей

Організатор(к)и проектів, які вже протягом кількох років працюють з українськими та російськими партнерами, повідомили про відчутний перелам з початку конфлікту, що особливо підкреслює важливість існуючих контактів та діалогу. Учасниці/ки погодилися, що проекти самі по собі не можуть вирішити конфлікти або встановити дружні відносини, однак вони в змозі внести свій вклад в діалог. Відповідна й цікава для всіх учасниць/ків тема проекту сприяла мотивації та створювала підґрунтя для спілкування.

В одному з проектів повідомили про дискусії з робочих тем (спілкування з групами меншин, сексизм, ЛГБТ), які були настільки жвавими, що могли б стояти на передньому плані. У більшості проектів, проте, тема українсько-російського конфлікту залишається актуальною і частково опосередковано, частково цілком відкрито обговорюється. Як помітили організатор(к)и проектів, часто є помітним вплив повідомлень ЗМІ з приводу конфлікту на точку зору тих або інших учасниць/ків. Іншим спостереженням став той факт, що відповідні дискусії удвох або в невеликих групах часто є більш відкритими, чесними та емоційними, ніж у великих групах, де панує, у першу чергу, стриманість. Багаторазово висловлювалося й те, що учасниці/ки чітко розрізняють зустріч між людьми й загальне сприйняття країни або нації.

Готовність висловити думку з приводу вищезгаданої теми залежить і від того, наскільки ті чи інші учасниці/ки особисто пов'язані з конфліктом. У зв'язку з цим особливий інтерес викликав конкретний приклад, який торкався теми можливості витримати війну: в одному хорошому проекті відбулася ґрунтовна дискусія щодо антивоєнної пісні, яка просунула групу вперед, але зрештою було вирішено не виконувати цю пісню на концерті в Україні, щоб не травмувати публіку і без того болючою темою.

Представниця Інституту управління конфліктами (Віадрина, Франкфурт (Одер)) висловила думку, що проведення спеціального семінару для організаторок/ів проектів на тему менеджменту конфліктів було б доцільним. Вона також підкреслила, що в питанні, чи варто підходити до конфлікту напряму, немає чітких правил з точки зору досліджень. Головною завжди є спроба зрозуміти іншу перспективу.

Загалом склався консенсус з приводу того, що готовність учасниць/ків з усіх 3 країн до поглиблення діалогу з часом відчутно зростає і що кожна зустріч, що стала можливою в німецько-українсько-російських рамках, є невимірно стійкою.

Роль німецьких учасниць та учасників

До позиції, яку в трінаціональних зустрічах займають німецькі учасниці/ки, що не беруть безпосередньої участі в українсько-російському конфлікті, були висловлені різні спостереження. Так, в деяких проектах вони стають на українську сторону, в деяких – на російську, у той же час залишаючись нейтральними в інших проектах через відсутність попередніх знань, і, як наслідок, через неможливість привнести власну думку. Також як українські, так і російські учасниці/ки, відповідно до оцінок організаторок/ів проектів, ставляться один до одного стриманіше та з більшою повагою в присутності німецьких учасниць/ків. Особливу увагу було приділено напруженим в даний час відносинам між Росією та ЄС і факту, що німецькі учасниці/ки часто не усвідомлюють, що вони належать до однієї зі сторін конфлікту.

В цілому, на думку організаторів, німецькі учасниці/ки отримують особливу користь від зустрічей: отримані знання, рівень знайомства з різними точками зору та мотивація для подальшої комунікації вкрай високі, й після захоплюючих дискусій бажання відвідати Україну лише зростає. У цьому контексті учасниці/ки шкодували, що вони втрачають можливість отримати знання та досвід, якщо зворотній візит в Україну [та/чи Росію] не буде реалізованим.

Були висловлені такі ідеї для подальшого залучення учасників у Німеччині: використання інших (додаткових) каналів комунікації, співпраця зі школами, продуманий вибір привабливих тем проектів, пов'язаних не тільки зі Східною Європою.

Партнери проектів

Російські партнери, згідно з оцінками німецьких організаторок/ів проектів, на тлі терміну «іноземний агент» з Закону «Про некомерційні організації» 2012 року та складного становища, в якому опинилося російське громадянське суспільство, перебувають під значним тиском і відчувають себе в умовах обмеженої свободи дій не нарівні. Це стосується всіх російських колег, чи то з недержавних громадських організацій, чи то зі шкіл чи університетів. Українські партнери, навпаки, працюють в умовах більшої свободи і мають чіткі уявлення про те, чого вони очікують і що можуть запропонувати.

На прикладі одного проекту була відмічена сильна орієнтація як російських, так і українських партнерів на своїх німецьких колег і низький рівень усвідомлення потенціалу російсько-українського співробітництва. В іншому ж випадку навпаки багаторічна співпраця українських та російських партнерів виявилася дуже корисною.

Як особливо успішний був відзначений той факт, що в результаті спільної роботи в одному випадку російська, в іншому - українська сторона, були готові втілити наступні проекти з тієї самої або схожої теми в своїй країні. В іншому ж проекті інтерес учасниць/ків з усіх 3 країн зріс настільки, що планується подальша тристороння зустріч у Росії (поза Програмою "Meet up!"). Правда можливості фінансування проїзду для українських учасників в Росію залишаються нез'ясованими.

Робочі мови

Проблему 3 різних мов організатор(к)и вирішували кожний по-своєму: частково для спілкування використовувалися німецька, українська та російська мови, що, однак, іноді спричиняло труднощі; почасти обмежувалися російською та німецькою мовами. У деяких випадках учасниці/ки допомагали як перекладачки/і. У ситуації, коли українські та російські учасниці/ки досягали розуміння російською мовою, німецькі учасниці/ки могли опинитися в мовній ізоляції.

В одному з проектів використання англійської мови як робочої стало успішним виходом із ситуації; у той же час в інших проектах відчувалася складність у веденні дискусії через недостатню точність виразів. Щодо великих міжнародних заходів Фонду «Пам'ять, відповідальність та майбутнє», то синхронний переклад на всі 3 мови був визнаний найкращим рішенням.

Пропозиції до Фонду EVZ

До Фонду EVZ надійшло чимало пропозицій щодо оптимізації проведення проектів з боку організаторок/ів проектів, як наприклад:

- надання інформації та веб-лінків на сайті на тему вирішення конфліктних ситуацій;
- створення інтернет-форуму для всіх організаторів проектів, що приймають участь у програмі, для обміну досвідом, порадами та ідеями;
- надання прикладів запрошень для подачі на візу, складених відповідно для Росії або України з урахуванням вказівок компетентних органів;
- надання сертифікату про участь в проектах;
- створення документів, які допомогли б організатор(к)ам проектів в поясненні норм ведення звітності їх українським та російським колегам.

У зв'язку з подальшим плануванням програми було запропоновано сильніше враховувати такі фактори успіху як «час» і «безперервність» і по можливості передбачити більшу кількість співробітниць/ків для груп.

Пропозиція, створити Facebook-групу і/або мережу колишніх учасниць/ків, отримала змішані відгуки. Виражений скепсис був пов'язаний з сумнівом в довговічності цієї ідеї. Також і деякі організатор(к)и проектів, які хочуть розглядати учасниць/ків тільки як своїх власних випускниць/ків, побачили в цьому можливу конкуренцію для себе. Організатор(к)и одного з проектів вказали на помірне використання Facebook-групи проектів.

У майбутньому було запропоновано:

- навчання тренерів (у тому числі, управлінню конфліктами) у рамках інтенсивних підготовчих зустрічей для всіх організаторок/ів німецько-українсько-російських проектів (з воркшопом і обміном досвідом з уже завершених проектів);
- цілеспрямоване лобювання молодіжно-політичної угоди між Німеччиною і Україною, беручи до уваги майбутні проекти;
- підтримка німецько-українсько-російських зустрічей і в Росії, а не, як раніше, тільки в Німеччині і Україні.

Усі учасниці/ки підтвердили, що практика видачі коштів програми Meet Up! тільки одному з партнерів проекту не викликала конфліктів.

Було відзначено, що команда Meet Up! стала центральною компетентною командою в питаннях німецько-українських зустрічей молоді (унікальна особливість).

Поняття «агенти змін», яке було використано в конкурсі заявок 2017 р. Фонду EVZ, здалося учасницям/кам проблематичним на тлі прийнятого в Росії Закону «Про некомерційні організації» і такими, що потребує пояснення в Німеччині на фоні дебатів про Майдан; загалом була відзначена тематична та змістовна відкритість до нових носіїв проекту, що заслуговує на вітання.

Перспективи

Всі учасниці/ки погодилися щодо того, що семінар був вкрай доцільним і корисним. Вони також побажали продовжити надалі обговорення питань (наприклад, на воркшопі) і тих аспектів, що залишилися поза обговоренням через брак часу (як наприклад, робота з громадськістю та сталість).

Продовження обміну досвідом особливо віталосся. Фонд «Пам'ять, відповідальність та майбутнє» вже запланував проведення відповідних заходів у 2017 році.

Програма підтримки «Meet up! Німецько-українські зустрічі молоді» Фонду EVZ фінансується за підтримки Міністерства закордонних справ і Фонду ім. Роберта Боша.

